

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA AL
CARRER TIRADORS, 1-1b, PLAÇA DE SANT AGUSTÍ,
10-14 I PORTAL NOU, 2, (BARCELONA)**

Data Intervenció: 31 de març-30 d'abril del 2004

CODI MHCB: 084/04

**Esther Medina Guerrero
Maig de 2004**

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ. OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ
 2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA
 3. CONTEXT HISTÒRIC
 4. METODOLOGIA DE TREBALL
 5. LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS I ANÀLISI DE LA SEQÜÈNCIA ESTRATIGRÀFICA
 6. INTERPRETACIÓ I CONCLUSIONS
- BIBLIOGRAFIA
- FIGURES I PLANIMETRIA
- DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA
- ANNEX I: FITXES D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA

1. Introducció. Objectius de la intervenció

La present memòria recull els resultats del control arqueològic efectuat sobre unes obres per a la canalització en rasa de dues línies subterrànies de baixa tensió. Afectava el número 2 del Carrer Portal Nou, els números 10 al 14 de la Plaça de Sant Agustí Vell i el Carrer Tiradors fins l'immoble número 1 (**Veure figures 1 i 2**). L'obra fou realitzada per ESPELSA i va ser contractada per FECSA – ENDESA. La intervenció arqueològica es va adjudicar a ATICS S. L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Esther Medina Guerrero i amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona.

Els objectius generals de l'actual intervenció s'han traçat de forma conjunta amb el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona i la direcció de l'obra, seguint la normativa municipal i general en temàtica de patrimoni. Aquests, s'han basat en l'estudi de les possibles restes conservades en el subsòl, en el recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques precedents i finalment, en l'avaluació de les restes arqueològiques que podrien quedar afectades per l'obres.

Les obres es varen iniciar el 31 de març i van concloure el 4 d'abril del 2004. El control arqueològic es portà a terme per tal de detectar i documentar estructures antigues que poguessin resultar afectades. L'indret on es va dur a terme l'actuació urbanística s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric. Hi ha diversos elements arquitectònics i estudis anteriors que testimonien la importància històrica de l'espai investigat.

La zona presenta una proximitat clara amb el rec Comtal, la sèquia que portava aigua a la ciutat. El rec creuava la muralla pel Portal Nou, baixava fins al carrer Carders i continuava per davant del convent de Sant Agustí en direcció al mar. Molt a prop, al carrer de Les Basses de Sant Pere, es conserven evidències de

l'arquitectura civil gòtico-catalana en una vivenda parcialment modificada i una toponímia que indica la ubicació de l'embassament del molí de Sant Pere en el mateix carrer. Cal esmentar també el quasi desaparegut convent de Sant Agustí construït el segle XIV i ja una mica fora de l'espai afectat per la rasa, la Capella de Marcús, construïda a mitjans del segle XII, al carrer Carders, cantonada amb el carrer Montcada.

En relació amb les investigacions més recents, cal assenyalar que l'àmbit estudiat està molt a prop del Mercat del Born, on han estat identificades les ruïnes corresponents a l'antic barri de La Ribera i alguns vestigis d'època anterior. Els treballs realitzats anteriorment a l'interior de l'antic Mercat del Born ja havien permès descobrir diverses estructures corresponents a l'entramat urbanístic d'aquest barri (Barrasetas, E.; Huertas, J. 1994; Fàbregas, M.; Huertas, J. 1998; Artigues i Fernández, 2002).

Diferents intervencions al Passeig Picasso (Suau, L.; Río, M., 2002) han localitzat algunes estructures que formen part de la trama urbanística de l'anterior barri de La Ribera.

Les excavacions preceptives en un solar de la Barcelona medieval, la Casa del Pont d'en Campderà (a la Plaça de Sant Agustí Vell, cantonada amb el carrer Carders) han tret a la llum les restes de la casa de la confraria dels paraires, fabricants de draps, i a les immediacions, es coneix a través de diferents fonts notarial i cadastrals, el Pes de la Farina, la casa de la confraria i una de les carnisseries de la Barcelona dels segles XVI, XVII i XVIII (Font i Piqueras, 2003; García i Espuche, A., 2004).

La intervenció arqueològica als carrers de Fonollar i Pou de la Figuera i al solar situat entre els carrers de Jaume Giralt, Pou de la Figuera i dels Metges, ha proporcionat informació relativa a l'antic parcel·lari del segle XIX, edificacions d'època moderna i construccions medievals, a més de la localització de part de la necròpolis romana del marge est de la ciutat. Cal assenyalar també

l'evidència d'estructures domèstiques i funeràries adscrites al Bronze Inicial (Suau, L., Matas, O., 2003).

En aquest context, la intervenció arqueològica es va centrar en:

- ✓ La possibilitat de documentar evidències d'ocupació domèstica en època romana, perquè es troba a la zona suburbial de la ciutat romana de *Barcino*, molt a prop de la via *strata franciscana*.
- ✓ Delimitar la zona de necròpolis tardanes de la *Barcino* romana donat que es coneix una gran àrea de cementiri situada al NE de la ciutat (l'actual sector de Ribera), seguint el traçat del ramal de la Via Augusta que unia *Barcino* amb el Maresme i el Vallès.
- ✓ Localitzar estructures medievals i modernes perquè és una zona ja urbanitzada i molt activa pel que fa a l'organització gremial durant aquesta època.
- ✓ Evidenciar estructures construïdes associades a l'antic edifici del convent de Sant Agustí, construït el segle XIV.
- ✓ Precisar el traçat del rec Comtal, a la llum de les recents troballes al Pont d'en Campderà.

2. Situació geogràfica

La ciutat de Barcelona es troba dins d'un terme municipal que s'estén a la costa de la mar Mediterrània en una plana d'uns 5 km. d'amplària (l'extensió total del terme és de 91,41 km²), limitada al NW per la serra de Collserola (que culmina a 512 m. al cim del Tibidabo), entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besós. La seva funció de capital ha estat sens dubte afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció Nord-Sud la Catalunya central (el Llobregat i l'eix dels rius Besós-Congost-Ter) i que accedeixen a la ciutat a través del congost de Martorell el primer i del coll de Finestrelles, sota el turó de Montcada, el segon.

El Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut per serra de Collserola, és a dir, entre els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs, respectivament, s'encaminen a la mar. Des del punt de vista de la morfologia, és fàcil identificar, al Barcelonès, dues grans unitats: Collserola i el Pla de Barcelona, que és a on s'ubica la ciutat de Barcelona, i per tant és aquella unitat morfològica que ens interessa.

El Pla de Barcelona és limitat per la Serralada de Collserola, i a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des de Garraf i el turó de Montjuïc que és el punt més elevat, pels turonets dels Ollers, del Tàber, de les Fazies, de la Bota, fins el turó de Montgat, més enllà del Besós. Les seves coordenades són 2⁰⁷' a 2⁰¹¹' de longitud est de Greenwich i de 41⁰²²' a 41⁰²⁷' de latitud nord.

La falla, originada al moment de la fractura del Massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins. En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic se sedimentaren dipòsits marins, dels quals són testimonis el seguit de turons suara anomenats. El Pla, que des de Collserola va baixant suaument i d'una manera regular, en el punt de contacte entre la Ciutat Vella i

l'Eixample, es produeix una ruptura de continuïtat amb la presència d'un salt o esglaó d'uns vint metres, clarament visible en la morfologia urbana. Aquest tall va ser aprofitat per la defensa, recolzant-hi les muralles, o per a l'economia, instal·lant a les Moles diversos molins aprofitant el sallent. De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïnals i el corrent litoral.

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *Pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglaó i el mar. En aquest sector hi dominen materials al·luvials més fins aportats per rieres, torrents i les aigües d'escorrentiu que baixen de la serra i, també, dels corrents marins.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees organitzades en districtes. La zona que ens ocupa es troba situada en el districte de Ciutat Vella. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves foren conegudes amb els noms de les esglésies que els centralitzaven: del Pi, de Santa Anna, de la Mercè, de Santa Maria del Mar i de Sant Pere (aquestes dues últimes inclourien la zona estudiada). Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

La nostra àrea d'estudi se situa entre els actuals barris de la Ribera, Santa Caterina i Sant Pere. El barri de Sant Pere, que pertany a la Ciutat Vella, comprèn des de la Ronda de Sant Pere fins el carrer de Sant Pere més Baix, límit amb el barri de Santa Caterina, i des de la Via Laietana fins l'Arc de Triomf. Tot i que principalment són tres carrers: Sant Pere més Alt, Mitjà i Sant Pere més Baix. El Barri de Santa Caterina, gira entorn al Mercat del mateix

nom, instal·lat a l'Avinguda de Cambó. El Barri comprèn des de Sant Pere mes Baix, fins el carrer Carders i des de Via Laietana i Av. Francesc Cambó fins la Plaça de Sant Agustí Vell, prop de l'Arc de Triomf. Els límits del barri de la Ribera són el Carrer de Mercaders fins al Carrer de l'Argenteria per ponent, la façana marítima pel sud i el Passeig de Picasso a llevant.

3. Context històric

Cal assenyalar alguns aspectes generals sobre la història del districte de Ciutat Vella, i dels barris de La Ribera i de Sant Pere, en particular, que són d'interès per a l'estudi de les seves potencialitats arqueològiques. Abans de parlar de l'època medieval, que és quan aquesta zona pren una important força, cal esmentar l'ocupació de gran part d'aquest sector en època romana. Es tractaria d'una àrea fora muralles que probablement estaria ocupada per vil·les i també formaria part de la necròpolis de la mateixa ciutat *Colonia Julia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

No és fins a finals del segle X o inicis del segle XI que es comença a ocupar de manera més estable la zona fora muralles, amb l'aparició de nous nuclis de poblament, anomenats *burgs* o *vilanoves*. Un d'aquests nuclis és el conegut amb el nom de Vilanova del Mar, el qual estaria situat a l'entorn del camí que anava des de la porta de la muralla (a l'actual plaça de l'Àngel) fins als entorns de l'església de Santa Maria de les Arenes (998), la qual durant el segle XIV (1329-1383) va patir una important reforma que la transformaria en l'actual Santa Maria del Mar.

A l'est d'aquesta àrea es troben els terrenys que la família Montcada rep, al segle XII, per la seva participació a la conquesta de Tortosa així com l'anomenada rodalia de Corbera, uns sorrals atorgats a aquesta família compresos entre els Puig de les Falzies (Llotja) i el Rec Comtal.

El citat carrer dels Montcada es va urbanitzar a partir de l'any 1418 i el 1509 es va procedir a la seva pavimentació. Mig segle abans s'havia eixamplat als dos extrems (placetes de Montcada i d'en Marcús) per permetre el gir dels passos

de les processons del Diumenge de Rams i del Corpus. La seva obertura va significar la unió del barri comercial de la Bòria amb l'antiga Vilanova del Mar.

Entre la rodalia de Corbera i el carrer dels Montcada va néixer l'actual barri de la Ribera.

Fins al segle XIV aquesta zona va creixent des del punt de vista urbanístic, econòmic i social fins a configurar-se com una unitat administrativa, anomenada el Quarter del Mar, i d'altra banda la més poblada de la ciutat. Es constitueix doncs, un barri pescador i mariner que acabarà assimilant les principals funcions portuàries i es convertirà en l'autèntic motor de la ciutat. La importància i alhora la diversitat d'oficis que es concentren en aquest barri de la ciutat, són un reflex d'aquesta activitat casi febril. Segons un fogatge de l'any 1389, el 79% de l'activitat marinera es concentra en el barri, així com també el 57% de les activitats tèxtils i de confecció de la pell i un 44% dels mercaders de la ciutat.

Més endavant, segons un fogatge de l'any 1516 es pot observar una lleugera disminució demogràfica del Quarter de Mar, tot i que encara conserva el protagonisme de la ciutat. Aquesta disminució ve donada en part per la crisi generalitzada del segle XV i també per la inutilització del primer port del segle XIV i la construcció del nou dic i les drassanes per part de Pere el Gran.

Cal destacar el gran canvi que va patir el barri a començaments del segle XVIII. Després de la Guerra de Successió, l'any 1714 i sota el regnat de Felip V, es decideix construir una fortalesa militar (La Ciutadella) a les afores de la ciutat de Barcelona, en els terrenys ocupats actualment pel parc de La Ciutadella. La seva construcció i la seva delimitació d'una zona de seguretat al seu voltant, va provocar la destrucció d'una part important del barri, concretament l'àrea situada a ponent de l'església de Santa Maria del Mar. Aquest enderroc es va realitzar entre el mes de juliol de l'any 1715 i finals de l'any 1718 i va comportar

una densificació de la resta del barri, així com també un canvi definitiu del traçat del Rec Comtal pel carrer que actualment porta el seu nom.

La Ciutadella, responent al projecte de l'enginyer militar Jorge Próspero de Verboom, va ser concebuda segons el model iniciat per Vauban i imposat a tota Europa. L'estructura del complex es basa en una planta poligonal estrellada amb flancs curvats i 5 baluards (que van ser batejats amb els noms de Rei, Reina Príncep, Don Felipe i Don Fernando). Segons Carreras Candi, el primer i segons baluard miraven cap a l'interior de la ciutat, amb la que s'hi comunicava per una porta principal. Tota la Ciutadella estava envoltada per un gran fossar i una esplanada d'uns 120 metres d'amplària que la separava de les cases més pròximes.

Moltes de les víctimes del setge de Barcelona del 1714 van ser enterrades a l'antic cementiri de l'església de Santa Maria del Mar, ja anomenat Fossar de les Moreres al segle XVI. Prèviament, el 1700, sobrevolant aquest indret, el virrei de Carles III d'Àustria hi havia construït un passadís que comunicava l'església amb el seu palau. Aquest pont junt amb les botigues bastides l'any 1799 per la Junta d'Obres de la ciutat, van romandre dempeus fins a mitjans dels segle XX.

La següent reforma important la trobem a mitjans del segle XIX, moment en el que es planteja el traçat de nous carrers més amples i rectes, com és el cas del carrer Princesa. És en aquest moment que també s'enderroca la Ciutadella, deixant únicament dempeus la capella militar.

El 1871 l'Ajuntament de Barcelona convocà un concurs de projectes per tal de procedir a l'ordenació del parc, concurs declarat desert dues vegades , per bé que a la segona el jurat mencionà com els millors projectes presentats pel mestre d'obres Josep Fontserè i Mestres i per l'arquitecte italià Carlo Macciachini. Finalment s'encarregà al primer la realització del parc.

L'última gran obra que podem situar en aquest barri és la construcció del mercat del Born entre els anys 1873 i 1876, que respon a un projecte de l'arquitecte Josep Fontserè i Mestres.

Per la proximitat amb l'àrea de l'excavació de la rasa assenyalen tres edificis medievals que avui dia encara es conserven i conviuen amb l'arquitectura actual de la ciutat.

Al carrer de Les Basses de Sant Pere, 4 hi ha una vivenda en precari estat de conservació que és exemple de l'arquitectura civil gòtico-catalana. Hi trobem les constants pròpies d'aquesta tipologia edilícia: torre a la cantonada, solana superior i predomini del parament massís sobre els espais buits. Fou construïda el segle XIV, i en els segles XVII-XVIII es varen modificar les obertures de la façana.

Més lluny de l'àrea afectada per la rasa, al carrer Carders, cantonada amb el carrer Montcada, hi ha la Capella de Marcús, l'única resta de l'hospital aixecat a mitjans del segle XII. Fou construït sota mecenatge del comerciant Bernardí Marcús. Durant els segles XVIII i XIX es va suprimir l'absis i s'afegí un pis. És un edifici actualment restaurat.

El 1309 alguns frares segregats de la comunitat agustina de Santa Eulàlia del Camp s'instal·len al carrer Tarantana, prop del rec Comtal. Posteriorment es construï el convent de Sant Agustí Vell. Les obres es varen iniciar el 1347, el 1474 s'edificà el claustre, el 1580 es construï el petit claustre del refectori i el 1650 la façana de la plaça de l'Acadèmia. Amb el bombardeig de Felip V el 1714 es va destruir la nau de l'església i va perjudicar la resta de l'edifici. Fou abandonat per la comunitat religiosa el 1716; i més tard, el 1738 va ser convertit en forn públic. Després va funcionar com a caserna militar fins el 1988, any en que l'Ajuntament de Barcelona comprà l'edifici a l'Exèrcit Espanyol. Avui dia és un immoble amb diferents usos compartits, com ara el Museu de la Xocolata als baixos i una biblioteca especialitzada en art situada,

des del 1992, al pis superior. El que quedava del claustre s'ha anat rehabilitant, igual que l'edifici, al qual s'han afegit volums de nova construcció.

4. Metodologia de treball

Per tal d'aconseguir els objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. En relació amb la metodologia de registre, la seqüència estratigràfica s'estableix per a entendre la formació, delimitació i estructuració dels estrats i la seva possible posterior destrucció. De la mateixa manera, ajuda a interpretar els diferents processos sedimentaris i postdeposicionals que han tingut lloc en aquest espai. Amb aquests pressupostos, s'ha establert un registre detallat dels diferents estrats que configuren la zona excavada, utilitzant a tal efecte el sistema d' Unitats Estratigràfiques (U. E.) dissenyat por E. C. Harris (Principles of Archaeological Stratigraphy, 1979), que permet analitzar de forma individualitzada cada una de las incidències que afecten la seqüència estratigràfica. La caracterització de las diferents U.U.E.E. identificades s'efectua en una fitxa. En ella es registren tots els paràmetres que permetin la seva correcta identificació i descripció: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

La identificació d'U.E. s'estableix mantenint l'ordre d'aparició durant el procés d'excavació i es realitza utilitzant una clau, en aquest cas, de tres o més dígits, començant tota la seqüència numèrica en el 100 (nivell superficial). Donat que s'ha efectuat la rasa en un sol tram se li ha atorgat una clau numèrica de tres dígits. Per sota s'hi identificarien altres unitats estratigràfiques que seguirien la numeració correlativa corresponent (U.E. 101, U.E. 102, etc.).

La documentació es completa amb un registre gràfic detallat, que inclou la fotografia convencional i la planimetria de tot el procés d'excavació. A la memòria s'incorpora una selecció fotogràfica d'aquelles evidències que són més representatives i que millor reflecteixen el desenvolupament de l'excavació. En l'apartat planimètric s'han registrat en planta les U.U.E.E. més significatives i s'han confeccionat diverses seccions.

Cal esmentar també, el tractament que es dona al material que apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment i any i u.e. a la que pertany). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal que quedin individualitzades.

El sistema de treball utilitzat va ser l'habitual en aquest tipus d'intervencions i va combinar l'excavació mecànica amb una màquina excavadora, sota control arqueològic, amb l'excavació científica i manual adreçada al descobriment de les restes que podien aparèixer.

5. La intervenció arqueològica. Desenvolupament dels treballs i anàlisi de la seqüència estratigràfica

L'actuació arqueològica es va centrar, d'una banda, en el control visual de la realització de la rasa per part del personal de l'obra i, de l'altra, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les característiques de la terra extreta o l'aparició d'estructures construïdes així ho exigien.

El projecte de l'obra consta de l'excavació d'una rasa de 47,25 metres de longitud, amb una amplada que oscil·la entre els 60 i els 30 centímetres i 70 centímetres de profunditat (Veure **Figura 3**).

Les obres es varen iniciar a la Plaça de Sant Agustí Vell. Cal fer esment que quan es va començar el control arqueològic ja s'havien excavat 4 metres de rasa, dels quals no es va poder apreciar en els perfils cap evidència d'estructura arqueològica.

L'excavació de la rasa es va efectuar a mà (pic, pala i martell hidràulic) en tot el traçat de la rasa per l'escassa disponibilitat d'espai i per la nombrosa presència de diferents serveis actualment en funcionament. El sistema seguit per la direcció de l'obra (amb l'obertura de cales per a la comprovació de serveis i el cobriment amb enllosat inclòs de cada espai excavat) ha fet que el traçat total s'hagi dividit en diferents trams per documentar adequadament les característiques sedimentològiques i les possibles estructures que podien aparèixer. S'han documentat 3 trams ordenats segons el funcionament de l'obra. Cal assenyalar que a l'alçada del número 2 del Carrer Portal Nou, lloc on hi havia l'arqueta per a la connexió del nou servei, es va haver d'excavar una cata de 0,60 x 1,5 i 2 metres de fondària per enllaçar les canalitzacions. A l'alçada del número 1 del carrer Tiradors, immoble que sol·licita el servei, hi havia una bastida que dificultava la realització de la rasa. Malgrat aquestes complicacions, la col·locació del nou servei es va poder enllestir.

És necessari recordar que les expectatives de documentar restes arqueològiques en el subsòl dels carrers afectats estaven centrades en la localització d'estructures construïdes associades al rec Comtal, elements domèstics i funeraris de la *Barcino* romana i d'altres manifestacions arqueològiques d'època medieval i moderna.

Tram 1

És el que ocupa els números 13 i 14 de la Plaça de Sant Agustí Vell (**Figures 3 i 4**). Té una amplada de 50 centímetres, una longitud de 18,25 metres i una fondària de 0,70 metres.

Després de l'extracció de les lloses de gres que configuren l'actual carrer, de 40x60 cm i 10 cm de gruix, i el llit de formigó de 10-15 cm que les sustenten (U.E. 100), va aparèixer un estrat molt heterogeni, de matriu sorrenca, color marró fosc, que presentava pedres, restes de morter disgregat, fauna i absència total de material ceràmic en context estratigràfic (U.E. 101) (Veure la secció A- A' de la **Figura 4**).

La presència de diferents serveis que es trobaven coberts per la U.E. 101 fa pensar que es tracta d'un estrat preexistent desestructurat per aportacions sedimentològiques en la instal·lació d'altres serveis amb anterioritat, com és el sauló.

Tram 2

Afecta el número 10 de la Plaça Sant Agustí Vell i el número 2 del Carrer Portal Nou (**Figures 3 i 5**). Té una amplada que oscil·la entre els 50 i els 40 centímetres, una longitud de 14,50 metres i una fondària de 0,70 metres, a excepció de la part final, que baixa 2 metres.

Després de l'extracció de les lloses de gres que configuren l'actual carrer, de 40x60 cm i 10 cm de gruix, i el llit de formigó de 10-15 cm que les sustenten (U.E. 200), va aparèixer un estrat molt heterogeni, amb bossades irregulars d'argiles vermelles i sorres de color marró fosc, amb presència de totxos que

cobrien serveis en funcionament i d'altres inactius. També contenien restes d'escombraries, com plàstics, i evidències de caus de rata (U.E. 201). La part que enllaçava amb l'arqueta era de 60 centímetres d'amplada, 1, 5 metres de longitud i baixava 2 metres. Estava farcida de sauló (U.E. 203), com a evidència de l'excavació que s'hi va efectuar per a la construcció de l'arqueta (U.E. 202).

La presència de diferents serveis que es trobaven coberts per la U.E. 201 i de deixalles fan pensar que, d'existir un estrat amb anterioritat, hauria estat destruït per a la seva instal·lació.

Tram 3

Ocupa la part del Carrer Tiradors fins l'immoble número 1 (**Figures 3 i 6**). Té una amplada que oscil·la entre els 60 i els 40 centímetres, 14, 50 metres de longitud i 50 centímetres de fondària.

Després de l'extracció de les lloses de gres que configuren l'actual carrer, de 40x60 cm i 10 cm de gruix, i el llit de formigó de 10-15 cm que les sustenten (U.E. 300), va aparèixer un estrat molt heterogeni de sorres fosques (U.E. 301), quasi negres, segurament contaminades per la presència d'una canalització d'aigües residuals del carrer. També cal assenyalar la presència de deixalles i l'absència de material ceràmic contextualitzat. La cota assolida és menor per l'existència d'una canalització elèctrica just per sota que limità la seva profunditat.

Amb les unitats estratigràfiques documentades es pot afirmar l'absència d'una atribució cronològica antiga de les U.E. 101, U.E. 201 i U.E. 301. Només testimonia la remoció de terres d'un possible estrat preexistent que està barrejat amb sauló i argiles, la procedència del qual és impossible esbrinar.

6. Interpretació i conclusions

En primer lloc s'ha d'assenyalar que els resultats d'aquesta intervenció aporten poques dades en relació amb el poblament i l'urbanisme de la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història ja que es tracta d'una excavació preventiva de caràcter molt localitzat i parcial.

De fet, s'ha produït una adaptació total a les exigències de l'obra concreta. Un dels elements que més ha condicionat el volum de dades obtingut ha estat la cota necessària per a la instal·lació del servei. Però no només ha estat aquest factor, sinó que cal afegir la presència d'altres serveis col·locats amb anterioritat, que mantienien una cota similar a la requerida per a aquesta obra, com és el cas del tram 3.

Hom pot calcular, a grans trets, que no serà fins a una cota aproximada d'1 metre per sota de la pavimentació actual del carrer en que es puguin localitzar i identificar restes arqueològiques que permetin contrastar definitivament les hipòtesis plantejades inicialment.

La presència de deixalles i escombraries accentuen l'escassa informació que proporcionaven els diferents estrats. Només per la presència de material constructiu, com pedres i alguna rajola aïllada, es pot apuntar que les diferents unitats estratigràfiques documentades pertanyen a un possible estrat preexistent que ha estat destruït a causa de la instal·lació d'altres serveis i per l'acció de les rates.

Així, doncs, les potencialitats informatives que s'assenyalaven al principi d'aquest treball relatives a la documentació del rec Comtal, d'estructures associades a l'àmbit domèstic i artesanal de les cases de la Barcelona medieval i moderna, o evidències d'ocupació romana i anteriors, segons les investigacions properes que s'hi han dut a terme, han resultat negatives pel que fa a aquesta intervenció.

Bibliografia

AADD, 1992: "La ciutat a través del temps. Cartografia històrica" *Història de Barcelona*, Índex, Barcelona.

AADD, 1992: *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric- Artístic de la Ciutat de Barcelona*, SPPM, Ajuntament de Barcelona.

ARTIGUES CONESA, Pere Lluís; i FERNÁNDEZ ESPINOSA, Antoni. (2002): Memoria de la intervenció arqueològica en "L'Antic Mercat del Born" de Barcelona. Fechas de la intervenció: noviembre de 2001 – abril de 2002. Servei d'Arqueologia. Generalitat de Catalunya. Inèdita.

BANKS, P. 1992: "L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300", AADD: *Història de Barcelona 2. La formació de la Barcelona Medieval*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

BARRASETAS, E.; HUERTAS, J. 1994: *Memòria arqueològica de l'Antic Mercat del Born*. Inèdit.

CARRERAS I CANDI, F. 1909: "La ciutat de Barcelona" *Geografia General de Catalunya, vol. III*. Barcelona.

DURAN I SANPERE, A. 1972: "La ciutat al llarg de les seves muralles. Viatge entorn de la darrera muralla" *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.

FÀBREGAS, M.; HUERTAS, J. 1998: *Memòria Arqueològica de l'Antic Mercat del Born*. Inèdita.

FARRÉ, R.; SERRÀ, D. 1991: *Memòria de l'excavació a la Plaça Comercial*. Inèdita.

FLORENSA FERRER, A. 1962: "Evolución de Barcelona en la Baja Edad Media". *Cuadernos de arqueología e historia de la ciudad, III*. Barcelona.

GARCIA I ESPUCHE, A. 1986: *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Barcelona.

GARCIA I ESPUCHE, A. 2004: "Els draps "nets" de la vella Barcelona", *Diari Avui*, 3/1/04: 35, Barcelona.

GUÀRDIA, M.; GARCIA ESPUCHE, A. 1992: "Consolidació d'una estructura urbana (1300-1516)", AADD: *Història de Barcelona 3. La ciutat consolidada (s. XIV-XV)*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

GUÀRDIA, M.; GARCIA ESPUCHE, A. 1992: "Estructura urbana", AADD: *Història de Barcelona 4. Barcelona dins la Catalunya Moderna (s. XVI-XVIII)*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

HERNÁNDEZ, J.E.; MORA, G.; POMPLANA, X. 1973: *Arquitectura de Barcelona*, La Gaya Ciencia, Barcelona.

HERNÁNDEZ, J.E.; MORA, G.; POMPLANA, X. 1990: *Arquitectura de Barcelona*, COAC, Barcelona.

MEDINA, E. 2002: *Memòria de la intervenció arqueològica a la Plaça de les Olles, 2 / Passatge Palau, 8. Ciutat Vella (Barcelona)*, inèdita.

MESTRE, J. 1997: "Les divisions político-administratives de la ciutat de Barcelona", AADD: *Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pp. 12-23.

MESTRE, J. (dir.) 1999: *Diccionari d'història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona.

RÍO, M. 2002: *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada a dos solars del Passeig Picasso (Barcelona)*, inèdita.

SUAU I LLEAL, L. 2002: *Memòria de la intervenció arqueològica efectuada a dos solars del Passeig Picasso (Barcelona)*, inèdita.

SUAU I LLEAL, L.; MATAS, O. 2003: *Informe tècnic preliminar a la memòria de la intervenció arqueològica a la Zona-C del "Projecte d'Infraestructures Troncals des del carrer Carders a la central de RSU, en el mercat de Santa Caterina, al districte de Ciutat Vella, de Barcelona"*, inèdit.

FIGURES I PLANIMETRIA

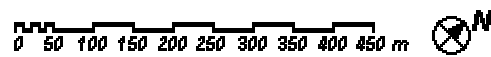
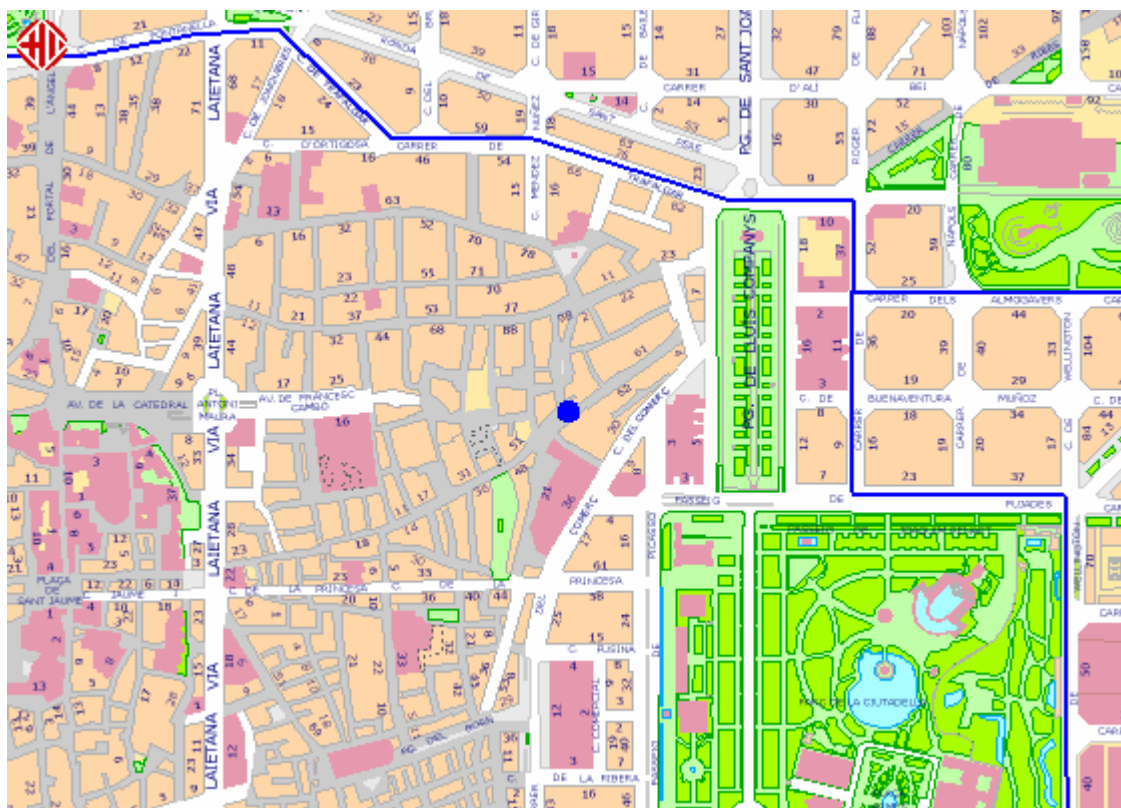
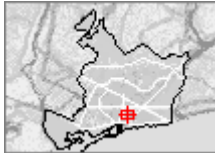

Figura 1. Situació de la intervenció

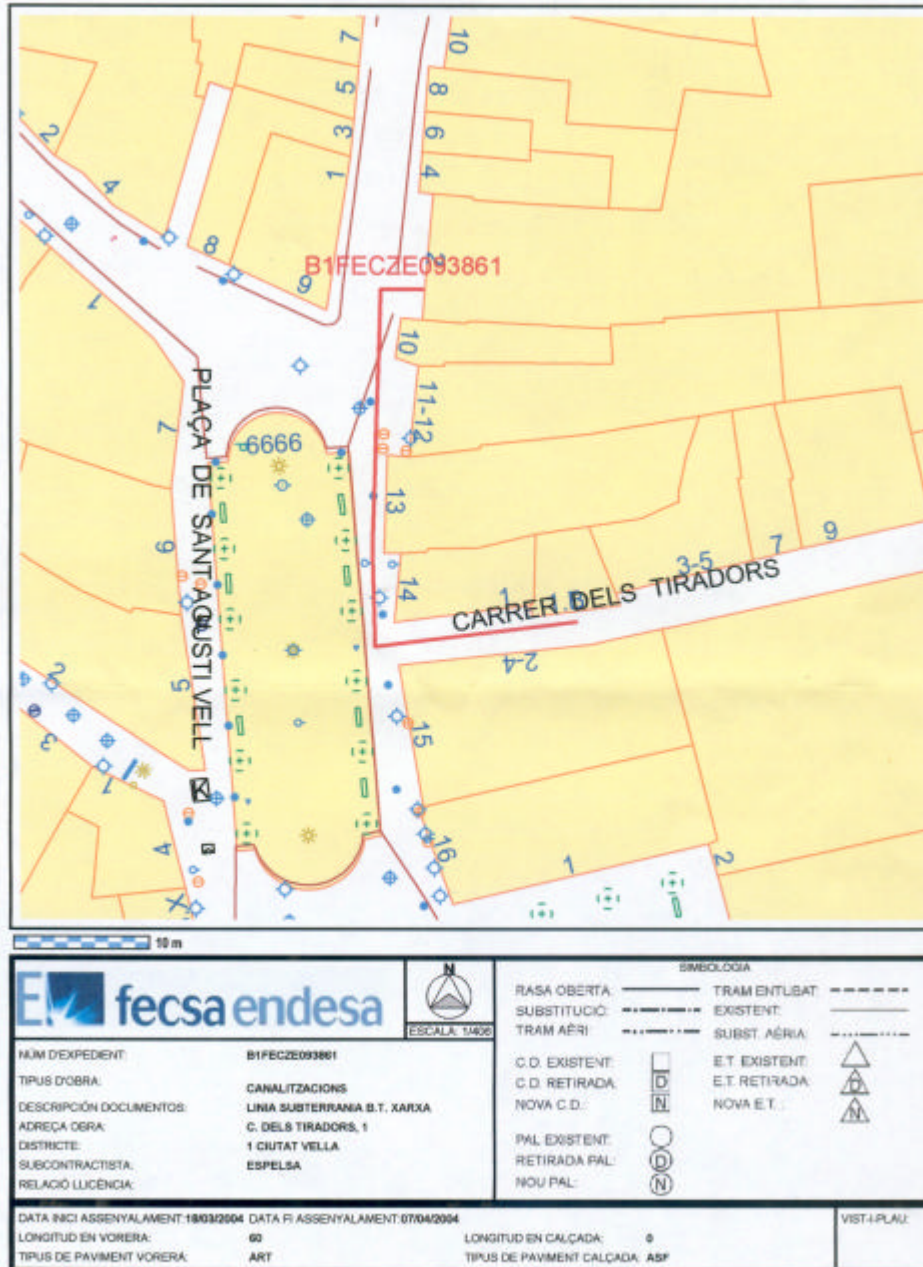

Figura 2. Projecte d'obres

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto 1: Vista general del tram 1

Foto 2: Tram 1, entre els números 12 i 13

Foto 3: Tram 1, a l'immoble número 14

Foto 4: Tram 2, a l'immoble número 10

Foto 5: Tram 2 a l'immoble número 2 de Portal Nou

Foto 6: Tram 3

Foto 7: Vista general del tram 3

ANNEX 1: FITXES D'UNITAT ESTRATIGRÀFICA

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 100
Sector: Tram 1	Fase:	Cronologia: Segle XX
DEFINICIO :	Paviment del carrer actual.	
DESCRIPCIO :	Superficial d'entre 25 i 30 centímetres de potència constituït per lloses de gres de 40x60x10 centímetres i un llit de formigó de 10-15 centímetres sobre el qual es sustenten.	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	Es reblert per
	Cobreix a 101	Es cobert per
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 101
Sector: Tram 1	Fase:	Cronologia: Fins el segle XX
DEFINICIO :	Rebliment de rases de serveis recents i possible estrat preexistent contaminat.	
DESCRIPCIO :	Matriu sorrenca de color marró fosc amb pedres i morter disgregat.	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	Es reblert per
	Cobreix a Serveis	Es cobert per 100
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 200
Sector: Tram 2	Fase:	Cronologia: Segle XX
DEFINICIO :	Paviment del carrer actual.	
DESCRIPCIO :	Superficial d'entre 25 i 30 centímetres de potència constituït per lloses de gres de 40x60x10 centímetres i un llit de formigó de 10-15 centímetres sobre el qual es sustenten.	
MATERIAL DIRECTOR :		
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a	Equivalent a
	Rebleix a	Es reblert per
	Cobreix a 201, 203	Es cobert per
	Talla a	Tallat per
	Es recolza a	Se li recolza
	S'entrega a	Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 201	
Sector: Tram 2		Fase:		Cronologia: Fins el Segle XX
DEFINICIO :	Rebliment de rases de serveis recents i possible estrat preexistent contaminat.			
DESCRIPCIO :	Estrat amb bossades d'argiles vermelles i sorres marró fosc. Presència de pedres, morter disgregat i deixalles.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	Serveis	Es cobert per	200
	Talla a		Tallat per	202
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 202	
Sector: Tram 2		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIO :	Retall			
DESCRIPCIO :	Retall per a la construcció d'una arqueta d'electricitat.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	200
	Talla a	201	Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 203	
Sector: Tram 2		Fase:		Cronologia: Segle XX
DEFINICIO :	Reompliment de rasa			
DESCRIPCIO :	Sauló que reomple l'espai excavat per a la construcció d'una arqueta d'electricitat.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	202	Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	200
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 300	
Sector: Tram 3		Fase:	
		Cronologia: Segle XX	
DEFINICIO :	Paviment del carrer actual.		
DESCRIPCIO :	Superficial d'entre 25 i 30 centímetres de potència constituït per lloses de gres de 40x60x10 centímetres i un llit de formigó de 10-15 centímetres sobre el qual es sustenten.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	301	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE : 301	
Sector: Tram 3		Fase:	
		Cronologia: Fins el segle XX	
DEFINICIO :	Rebliment de rases de serveis recents i possible estrat preexistent contaminat.		
DESCRIPCIO :	Matriu sorrenca de color marró fosc amb pedres i morter disgregat.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQUENCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	Serveis	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega